

2. domače branje

Ivan Cankar: Na klancu

Delo sodi v obdobje moderne na slovenskem. Ta se razvije na samem koncu 19. stoletja, kot začetno letnico štejemo leto 1899 z izidom Cankarjevega dela Erotika. Obdobje je napraved drugim zelo kratko, traja slabih 20 let, natančneje do leta 1918. Ta letnica ponazarja smrt Cankarja in konec prve svetovne vojne. Značilne za ta obdobja so vrhunska dela v liriki, pripovedništvu in dramatikii.

Roman nam prikaže kruto in zelo krivično življenje glavne osebe Francke, ki celotno življenje živi kot siromak, ki vedno sanja da bo nekoč živel boljše življenje. Roman se prične v noči pred vaškim praznikom, ki nam kot simbol prikaže življenje Francke. Francka skupaj z materjo in sestro Nežko živi v hiši. Mater med Francko in Nežko dela veliko razliko, saj je Francka nezakonska hči, kar izve na koncu romana. Nežko mater povzdiguje, kot da je vredna vse hvale, čeprav se obnaša kot razvajena deklica, Francka pa pravo nasprotje Nežke; vedno gara in od tega pričakuje le najmanj, samo malo nežnosti in ljubezni. Nasprotno od Nežke, je Francka oblečena v razcapana oblačila, Nežka pa po navadi nosi dražja krila in obleke. Naslednji dan poteka na Romarski gori sejem. Francka je bila dogovorjena z kmetom in sorodniki, da jo počakajo in skupaj odidejo z vozom. Čeprav Francka jutranja opravila kar se da hitro opravi vseeno zamudi odhod. Ker si je Francka na sejemu zelo želela oditi se požene za vozom in neustavljivo teče za njim. Ljudje na vozu pa se Francki za nalašč še posmehujejo in jo ponižujejo. Končno se voz upočasni in Francka je omogočeno, da skoči nanj. A v zadnjem hipu ko Francka pleza na voz konj trzne, labilna Francka pa s čelom udari ob voz in omedli. Pomaga ji mimoidoči hlapec, ki izmučeno in umazano Francko vzdigne na voz. Na sejemu je Francka zelo vesela in kljub nezgodi kupi materi in sestri nekaj za darilo.

Zgodba se nadaljuje, ko se Francka s trebuhom za kruhom odseli k starejši gospe Mariševki. Ta je živela v mračni, zakleti hiši, kjer je Francka služila kot pomočnica – dekla. Vsake toliko časa je mater prišla obiskat gospo Mariševko, tam sta se tudi po več ur pogovarjale in vsak pogovor se je zaključil s tem, da je mater pobrala ves denar kar ga je Francka zaslužila. Francka je pri opravljanju dela kot dekla dostikrat razmišljala o namišljenem umetniku, ki bo prišel in jo vzljubil. Drugo leto službovanja je ta umetnik res prišel; bil je gospod, ki je uglajeno govoril in bil ravno tako oblečen. Ta umetnik je včasih imel punco po imenu Fani. Ker sta imeni Francka in Fani podobni je tudi Francko začel klicati tako. Francki je bilo to všeč in vzljubila ga je. Po nekaj preteklemu času pa jo je ta sanjski umetnik zapustil, saj kmečko deklo z raskavimi rokami pač ni bilo zanj. Francka je užaljena zbežala nazaj k materi, saj tam vidi edini kraj, kjer bi jo nekdo lahko razumel v svoji nesreči.

Ob prihodu Francke domov izmučena zbolijo; ta bolezen traja dlje in po njeni ozdravitvi Francka ne zgleda več kot otrok. Francka za tem dobi novo službo pri načelniku. Podobno kot pri vdovi Mariševki mati vsake nekaj časa pride, da bi pobrala Franckin zaslužen denar. Kmalu za tem se Francka zaljubi v mestnega krojača Toneta Mihova. Tone je bil ugleden in cenjen človek, ki je znal dobro brati, bil je pa tudi član mestnega bralnega kluba. Francko je Mihov očaral z pripovedmi, saj je to najbolje znal. Pravil ji je o prihodnosti v Ljubljani in včasih celo o Ameriki. Francka pa je bila zadosti naivna, da je tem pripovedkam takoj nasedla in tako sta se poročila. Kmalu za poroko je Francka nekako zaslutila, da poroka z Mihovo vseeno ni bila tako dobra odločitev, kot se je na začetku zdelo. In res je njena intuicija pravilno kazala. Nedo dolgo za tem je v mesto prišel nov krojač, ki je pomenil za Mihova konec. Ta novi krojač je prodajal že narejene obleke iz slabšega materiala za nižjo ceno in postopoma je

Mihov tonil vse globlje in globlje z dolgovi. Izkazalo se je, da je ta novi krojač tudi dober govornik, celo boljši od Toneta Mihovega, zato mu je le-ta zasedel tudi mesto govornika, kar je Mihovega dokončno strlo. Ker so bili dolgovi vse večji in večji, denarja pa od nikoder se je Mihov začel zapijati in se skupaj s Francko in tremi otroki preselil na klanec – najrevnejši del mesta. Tam se je začel še bolj zapijati in nekega dne je odšel neznan kam. Tako je Francka podobno kot njena mati ostala sama s tremi otroki. Nekajkrat, ko ni mogla več kam si je sposodila denar od matere. Ta ji ga je po navadi zaničljivo in zviška vrgla po tleh, češ tu imaš, zdaj pa se izgubi.

Nekaj časa za Mihovim odhodom se je mati preselila k Francki. Tam je še bolj oslabela in večino dni le ležala. Počasi pa so odraščali tudi Franckini otroci, Tone, Lojze in Francka mlajša. Tako so postopoma odhajali v svet. Tone se je učil za krojača, Francka je hodila v šolo in delala kot dekla, Lojze pa kot najpametnejši v družini odhajal v višjo šolo. Lojzeta so poznala tudi širša gospodá, zato so njemu in njegovi družini obljubljali podporo. Lojze je odhajal na študij v Ljubljano k neki gospodinji, kjer je živel še nekaj študentov. Mati je včasih odšla z njim, da bi videla kako mu gre, vendar se je Lojze po vsakem njenem odhodu počutil nekako zapuščen. Francki je med tem umrla mati. Lojze pa je začel med poukom sanjariti in lenariti, zato je nedolgo od tega propadel, tudi obljube gospoda so se vse izjalovile. Sošolci so nanj začeli gledati kot na reveža, ki še za kruh nima. Lojze pa si je vedno želel, da bi družino pripeljal v Ljubljano.

Med drugim je mati obiskovala tudi Toneta in mu vsake nekaj časa prinesla tudi nekaj malega denarja. Enkrat pa se je zgodilo, da je mati prišla na obisk, Toneta pa od nikoder ni bilo, pravili so, da ga ni že en cel mesec. Podobno kot brat Lojze se je tudi Tone pokvaril in pustil šolo. Nekega dne je prišel Tone domov na Vrhniko, skoraj slep in bolan, ni mogel več delati in umrl je dan za tem. Domov se je vrnil tudi Lojze, kjer je našel obubožano mater. Mama je umrla še isti večer.

Klanec je Cankarjev simbol za vse zatirane in izkoriščane ljudi ne samo doma temveč tudi po svetu in pa tudi simbol zaslužnjene domovine in revščine. V tem delu pa je tudi dopolnil odnos do matere, čustva, ki sega od poveljevanja da samoobtožbe. S podobo Franckinega teka za vozom je prikazal ves brezup revščine in nemo v boju za boljše življenje. Voz uporabi kot prispodobo za srečnejšo prihodnost, na njem sedijo veseli in brezskrbni romarji. Ne glede na to, kako hitro teče, je voz vedno pred njo, ona pa omaga in pade. Klanec je brezizhodni kraj. Kdor je tam rojen, bo tam umrl. Lahko še tako poskuša pobegniti, sreča mu je vedno opoteča. Francka je večkrat odšla od doma, vendar se je vedno vrnila. Njeni otroci so prav tako iskali boljše življenje, vendar so se vsi vrnili domov. V romanu pa opazimo optimizem, ki je prikazan z učiteljevim oknom, ki ga opazuje Lojze. Učiteljevo okno, ki ga Lojze opazuje proti koncu romana je simbol za razsvetljenje.

Karakteristika oseb

Tone Mihov je bil, ko ga je Francka spoznala, mlad in droben fant s suhljatim obrazom. S rjavimi in svetlimi očmi je veselo gledal izpod visokega in ploščatega čela. Bil je izobražen, kajti bral je knjige in časopise. Bil je v odboru bralnega društva. Najbolj si je štel v čast, da je lahko ob različnih veselicah skrbel za govore. V tem pogledu je bil blizu gosposki družbi. Ko mu je novi krojač prevzel delo ga je to jezilo, dokončno pa ga je potrla, ko pa mu je ta prevzel mesto govornika.

Francka je dobra, pravična, ljubezniva, požrtvovalna, nesebična in plemenita mater. Zato naredi vse za dobro svojih otrok – prosjačenje in ponižanje. Trpi vse življenje in tiho hrepeni po boljšem. Po spoznanju propada moža in sina sledi razočaranje, vse sprejme kot usodo višje sile

Lojze je bil študent, zvest materi in klancu. V splošnem značaju je plah, ponižen, ob spoznanjih krivičnih družbenih razmer skuša svoje poreklo preseči z blagim cinizmom - zaradi obupa.

Jezik uporabljen v knjigi je značilen za konec 19. stoletja oz. začetek 20. V besedilu najdemo veliko arhaičnih besed, zlasti kmečki, pa tudi biblijskih, kar je značilno za tisti čas, saj je imela Cerkev na ljudi izredno velik vpliv.